

OTROCI IN MLADOSTNIKI Z MOTNJAMI

Ce smo že govorili o razvojnih dohah in razvojnih posebnostih mladih osebnosti je prav, da posvetimo nekoliko razmišljanja še otrokom in mladostnikom z motnjami v telesnem in duševnem razvoju. Le-to pa prav zaradi tega, ker žive po mnogih naših družinah telesno ali duševno prizadeti otroci in mladostniki in smo vsi skupaj dolžni tem mladim ljudem služiti, jim pomagati do vstopa v življenje ali jim omogočiti — če so za praktično samostojno življenje zaradi težje prizadetosti nesposobni — človeka vredno življenje.

V nadaljnjem bomo na kratko predstavili posamezne vrste telesne in duševne prizadetosti in družine ter svoje prizadetih opozorili tudi na možnosti njihovega usposabljanja. V vsakdanjem življenju naletimo na naslednje vrste ali kategorije motenosti: na otroke in mladostnike z okvarjenim vidom, z okvarjenim sluhom, z govornimi in glasovnimi motnjami, telesno invalidne, duševno prizadete in s kombiniranimi motnjami in hibami.

Otroci z okvarjenim vidom so v smislu pravilnika o razvrščanju slabovidni in slepi otroci. Za slabovidnega štejemo otroka, ki ima na boljšem očesu s korekcijsko lečo ostrino vida manjšo kot 0,4, a tudi otroka, ki ima na boljšem očesu s korekcijsko lečo ostrino vida večjo kot 0,4, vendar pričakujemo pri njem določeno poslabšanje vida. Slabovidnost ugotavljajo tudi s štetjem prstov tik pred očmi, značilno za to okvaro pa je dejstvo, da vida navadno ne popravi nobena korekcijska leča ali pa ga popravi le neznatno. Za slepega pa štejemo otroka, ki ima na boljšem očesu s korekcijsko lečo ostrino vida manjšo kot 0,10 ali ima vidno polje do 20 stopinj. — V SR Sloveniji imamo za usposabljanje slepih in slabovidnih dva zavoda: zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, Langusova 16, in center za rehabilitacijo in varstvo slepih v Škofji Loki. V zavodu v Ljubljani je tudi sedež ko-

misije za razvrščanje (kategorizacijo) slepih.

Otroci z okvarjenim sluhom so naglušni in gluhi otroci. Za naglušnega štejemo otroka, ki je izgubil sluh od 30 do 80 decibelov, s katerim je sporazumevanje nezanesljivo in je razvoj njegovega govora bistveno okvarjen. Naglušnim je možno pomagati s slušnim aparatom. Za gluhega štejemo otroka, ki je izgubil sluh več kot za 80 decibelov in je sporazumevanje z njim nemogoče. Če ogluš otrok do 8. leta starosti, navadno izgubi tudi govor. Za usposabljanje gluhih otrok in mladostnikov skrbita v naši domovini zavod za usposabljanje slušno in govorno prizadetih v Ljubljani, Vojkova ulica 74, ter zavod za korekcijo sluha v Portorožu.

Pri otrocih z govornimi in glasovnimi motnjami je, sporazumevanje z govorom oteženo zaradi motenj ali okvar katerekoli govornega organa. Najčestejša govorna napaka je jecanje, ki je centralna motnja; zelo pogosto je bebljanje, ki je govorna hiba najrazličnejših oblik, potem brbotanje, sluhonemost itd. Otroke z govornimi napakami imenujemo logopate, pedagogi, ki jih odpravljajo, pa logopedi. Pri nas imamo marsikje logopedske ambulante, ki skrbijo za pomoč logopatom, logopedske oddelke imamo pri vzgojnih posvetovalnicah, logopedsko službo pa ima organizirano tudi marsikatera redna osnovna in posebna osnovna šola v naši domovini.

Telesno invalidni otroci so tisti otroci, pri katerih gre za okvare posameznih udov, za gibalne motnje udov ali deformacije hrbtenice in jim te okvare, deformacije ali gibalne motnje onemogočajo vzgajanje, izobraževanje in usposabljanje na normalen način. Tu so žrtve nesreč, otroške paralize, srčni bolniki ipd., ki jih pri nas usposablja: zavod za usposabljanje invalidne mladine v Kamniku, vzgojni zavod Jančka Premrla-Vojka v Vipavi (posebno take z možganskimi okvarami), posebna os-

novna šola pri zavodu za revmatične in srčne rekonvalescente za mladino dr. Marko Gerbec v Sentvidu pri Štichu ter posebna osnovna šola pri ortopedski bolnišnici Valdoitra-Ankaran. V vseh teh zavodih imajo vzgojne zavode s pedagogi, a tudi fizioterapevte in drugo medicinsko osebje, ki izvajajo s telesno prizadetimi medicinsko rehabilitacijo.

Najštevilnejša vrsta ali kategorija prizadetih so duševno prizadeti ali umsko nerazviti otroci in mladostniki. Z izrazom »duševno prizadeti« označujemo tiste mlade ljudi, ki imajo zaradi okvare določenih centrov ali delov centrov sive možganske skorje velikih možganov na splošno oslabiljene umske funkcije in ki se v raznih življenjskih situacijah slabše znajdejo, ker imajo oslabiljene zmožnosti občutenja, zaznavanja in predstavljanja slabši spomin, revno fantazijo, znižane zmožnosti abstraktnega mišljenja in pojmovno-

je zanje prezahteven, razen tega pa so potrebni intenzivnejše vzgojno-izobraževalne pomoči, ki jim ga organizacija redne osnovne šole ne more dati. Zanje ustanovljajo posebne osnovne šole, v katerih poudarjamo pri pouku in vzgoji posebno naslednja načela: načelo individualizacije, saj kaže vsak otrok drugačne posebnosti in potrebe po delu, dalje načelo nazornosti, ki zahteva od vzgojiteljev pri vzgojno-izobraževalnem delu čim več ponazorovanja, konkretnega dela, uporabe učil, ekskurzij ipd., pa načelo privajanje učencev na življenje z delom, prav zaradi tega ustanovljamo pri posebnih osnovnih šolah delavnice z vsemogočimi orodji, ki naj usposablja mladega človeka za bodočo poklicno življenje. To stopnjo umske nerazvitosti imenujemo tudi »debilnost« (po lat. besedi »debilis« — slaboten), ker so pač vse umske zmožnosti mladega človeka nekoliko slabotnejše

ali delovnih navadah niti ne govorimo. Živi le svoje nagonsko življenje, ne pozna okolice, ne govori in ne more stopati z okoljem v nikakršen kontakt (»zasebnik«). Če je le mogoče, odpravimo takega otroka v azil za težko duševno prizadete, kakršnega imamo pri nas v Dornavi pri Ptuj. — Izrazov »imbecilnost« in »idiotija« se kakor izraza »debilnost« skušamo izogniti! Dodati je še treba, da je med temi tremi osnovnimi stopnjami vrsta vmesnih variant in da je potrebno v vsakem primeru posvetovanje staršev s strokovnjaki (psihologom, psihiatrom, socialnim delavcem itd.), kam in kako z otrokom, da bi mu čimprej in čim bolje pomagali!

O vzrokih duševne prizadetosti je v družinah, ki imajo takega otroka, a tudi na splošno med ljudmi, mnogo razpravljanja. Vzroki so lahko dedni, lahko pa so pridobljeni, bodisi da je prebolel otrok vročinsko bolezen že v materinem telesu med nosečnostjo ali do tretjega leta starosti, bodisi da gre za mehanske okvare možganov med porodom, okvare zaradi udarcev po glavi, padcev na glavo ipd. in tudi za disfunkcijo žlez z notranjim izločanjem. Ne glede na vzroke duševne prizadetosti so dosedanje izkušnje pri delu z duševno prizadetimi lažje stopnje pokazale, da dosegamo najboljše uspehe pretežno z vzgojno-izobraževalnim delom. Prav zaradi tega uporabljamo dandanes pomen ustanavljanja dobrih posebnih osnovnih šol za usposabljanje lažje duševno prizadetih otrok in mladostnikov in so te šole brez dvoma najboljša investicija za bodočnost duševno prizadete človeka, ki se bo po dovršitvi šolanja lahko uspešno vključil v družbeno življenje z ustreznim delom v tej ali onj delovni organizaciji v proizvodnji, v kmetijstvu ipd. Pri tem pa je nujna povezanost šolskega dela z delom roditeljev oziroma doma! Za dobro otrok in mladostnikov srednje in najtežje stopnje pa smo že omenili, kaj bi bilo treba ukreniti, da bi pomagali tudi staršem, ustreznim domovi pa

so potrebni tudi za takrat, ko bodo ti prizadeti izgubili svojce in bo ostala oskrba in varstvo teh ljudi na ramenih družbe.

Ko govorimo o telesno in duševno prizadetih na splošno, pa je treba spregovoriti še o obnašanju staršev in drugih svojcev prizadetih! Nujno je, da se le-ti čimprej sprijaznijo z objektivnim dejstvom, da je otrok pač prizadet in da se tu ne da s tarnanjem nič pomagati, drugič, da jih ne sme biti tega dejstva sram, tretjič pa, da se čim ožje povežejo z družbenimi dejavniki, organizacijami, posamezniki, ki bi jim pomagali prebroditi težave in pomagali predvsem prizadetemu otroku ali mladostniku k ustrezni izobrazbi in usposobitvi za življenje! Brez sodelovanja staršev ne more biti pravih uspehov!

Za vse oblike telesne in duševne prizadetosti otrok in mladostnikov obstajajo posebni vzgojno-izobraževalni zavodi, ki imajo po zakonu o usposabljanju take mladine naslednje temeljne naloge:

- skrbijo, da se pri otrocih ublažijo ali odpravijo motnje oziroma posledice motenj v razvoju ter razvijajo sposobnosti in nagnjenja;
- usmerjajo, pripravljajo in usposabljujejo otroke za tista dela in poklice, ki najbolj ustrezajo njihovim sposobnostim in nagnjenjem;
- pripravljajo otroke, da se bodo lahko koristno in aktivno vključili v življenje;
- skrbijo v sodelovanju z delovnimi in drugimi organizacijami ter organi za pravičen odnos družbenega okolja do otrok in za njihovo smotno vključevanje v delo;
- sodelujejo s starši oziroma skrbniki pri pravilni negi in vzgoji otrok.

Kjer opazijo starši že v predšolski dobi razvojne posebnosti ali odklone pri svojem otroku, naj se posvetujejo s strokovnjaki v centru za socialno delo o problemu in bodo s tem najbolj koristili svojemu otroku. Vsako skrivanje ali beg od resničnosti bo najhujši udarec prav za otroka, ki mu želimo pomagati!

PROF. ALBIN
PODJAVERSEK

Zadnja nedelja v marcu je posvečena svetovnemu dnevu invalidov. Letos smo proslavili ta dan 24. marca pod geslom: »INVALID — TVOJ TOVARIS!« Naj bo ta sestanek posvečen temu dnevu s tešnjo, v celoti sprejeti geslo v naša srca!

nosti, znižane zmožnosti analitično-sintetičnega mišljenja, oslabiljeno koncentracijo pozornosti, prizadete zmožnosti hitrosti reagiranja in priučevanja, v splošnem pa tudi slabo opazujejo. Prav zaradi okvare sive možganske skorje se umsko niso mogli razvijati oziroma se umsko ne morejo razviti in so ostali ali ostajajo na neki določeni ravni umske nerazvitosti, zaradi česar zahteva njihovo stanje, ki ga označujemo tudi z izrazom »umska nerazvitost«, posebnega obravnavanja v šoli in doma. Mimo pri marsikaterem otroku tudi čustvena prizadetost, prav zaradi tega se ne more ustrezno vključevati v kolektiv, opazne so čisto tudi vedenjske motnje, ki v takih primerih še celo otežujejo uspešno delo z otrokom. Pri nekaterih duševno prizadetih, posebno srednje stopnje, na umske nerazvitosti nastopa stopajo tudi telesne motnje: eretičnost (nekoordinirana, nerodna motorična razgibanost, telesni nemir) ali apatičnost (nezainteresiranost za dogajanje okrog njega, mirnost brezizraznost, togost), v obeh primerih je občutnejše prizadeta otrokova pozornost, kar je zopet odločilnega pomena za vzgajanje in izobraževanje in sploh za delo s takim otrokom.

Poklicni psihologi preskušajo umsko nerazvitost tudi s posebnimi mernimi instrumenti (testi) in označujejo stopnjo umske nerazvitosti z inteligenčnim količnikom (IQ). V vsakdanjem življenju imamo opraviti z naslednjimi stopnjami umske nerazvitosti: lažja, srednja in težja stopnja duševne prizadetosti.

Lažja stopnja umske nerazvitosti ali duševne prizadetosti kaže naslednje značilnosti: otrok je sposoben za vzgajanje in izobraževanje, je torej vzgojljiv in učljiv, ima ohranjene določene umske zmožnosti, ki jih je mogoče oblikovati, treba pa ga je vključiti v vzgojno-izobraževalni proces čimprej, priporočljivo je že v predšolski dobi. V redni osnovni šoli odpovedo ti otroci že v 1. ali 2. razredu, drugi pa pozneje, navadno ponavljajo posamezne razrede in zaključijo šolanje z nezadovoljivim uspehom v 4. ali 5. razredu. Učni načrt redne osnovne šole

in mu je potrebna prav zaradi tega globlja individualna pomoč v šoli in doma. Tega izraza se zadnji čas izogibamo, ne označuje pa končno nič takega, česar bi se bilo treba sramovati.

Srednjo stopnjo duševne prizadetosti imenujemo tudi imbecilnost (po lat. beseda »im« — ne, brez, ter »bacill« — palica; torej »brez palice, to je brez opore; v prenesenem pomenu: ne morejo živeti brez pomoči starejših). Otroci te stopnje prizadetosti ni sposoben za šolsko vzgajanje in učenje, pač pa v mejah svojih zmožnosti le za socialno, higiensko in delovno privajanje. Tak otrok ali odrasli ostaja na ravni petletnega otroka, ostati pa mora zaradi svoje duševne neobglenosti pod stalnim vodstvom in nadzorstvom. Pri otrocih te stopnje je opazna včasih eretičnost, a tudi apatičnost. Če ostane doma, morajo domači stalno paziti nanj; v naši družbi pa si prizadevamo, da bi ustanovili čim več domov za delovno usposabljanje srednje duševno prizadetih, s čimer bi sprostili v marsikaterem domu domače od težke službe nadzorstva nad domačim prizadetim. Trenutno imamo v SR Sloveniji dva takšna doma: v Črni na Koroškem in v Dornavi pri Ptuj. Zal sta oba doma prenatrpana in čaka na stotine otrok na sprejem v domove. Pri posebnih osnovnih šolah ustanovljamo oddelke za delovno usposabljanje teh otrok (v Ljubljani v Jaršah), imamo pa v ta namen tudi demonstracijski eksperimentalni center (DEC) v Ljubljani, Kržičeva ul. 9 (v naši občini), ki sprejema na delovno usposabljanje starejše srednje prizadete. Ta center opravlja pionirsko delo na tem področju, ker bo treba v doglednem času podobne zavode ustanoviti po vseh slovenskih občinah.

Težka stopnja duševne prizadetosti — stopnja idiotije (po grški besedi »idiotes« — zasebnik, neizvedenec — ki živi le zase, »svoje« življenje) pomeni človeka na stopnji 1–2 letnega otroka; o umskih zmožnostih skoraj ne moremo govoriti ali so minimalne, ne usvoji niti najosnovnejših higienskih navad in o pridobivanju socialnih

IŠČEMO DELAVCE

Smo organizacija združenega dela z nenehno ekonomsko rastjo, stalnim izpopolnjevanjem ter modernizacijo tehnološkega procesa in uvajanjem nove proizvodnje.

VABIMO OBČANE,

ki bi radi združili svoje delo z drugimi delavci naše organizacije združenega dela in hkrati želijo spoznati način dela v kemijski industriji, da izrazijo to svojo željo pisмено ali ustno v splošno kadrovske službi naše organizacije združenega dela. Poleg splošnih pogojev je zaželen osemletka ali poklicna šola. Zlasti vabimo občane iz okoliških vasi.

JUB
KEMICNA INDUSTRIJA
DOL PRI LJUBLJANI

Nastop belgijskega pevskega zbora v Festivalni dvorani.